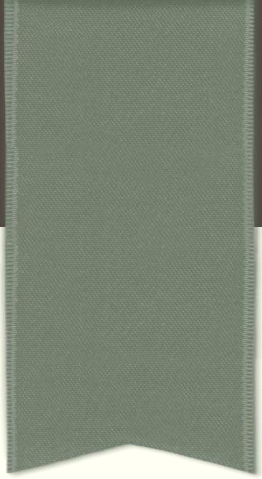

GT OVERBLIKK 1

Introduksjon til det Gamle Testamentet

QUIZ 1

23. mars 2022

Quiz 1

1. Hva er navnet på de tre delene av GT iht. Hebraisk tradisjon?
2. Hva er navnet på den siste boken i GT iht. den Hebraiske inndelingen?
3. Hvem er den menneskelige forfatteren av den første delen/boken av GT?
4. Ca. hvor mange prosent av Bibelen utgjør GT?
5. I de norske Biblene er det 39 bøker i GT. Hvor mange bøker / deler av GT er det i en Hebraisk GT?
6. Hva er tre forskjellige Bibelske navn som er brukt om 1.-5. Mosebok?
7. Hva er tre av de sentrale temaene i 1.-5. Mosebok?
8. Hvem er de fem menneskelige hovedpersonene i 1.-5. Mosebok?

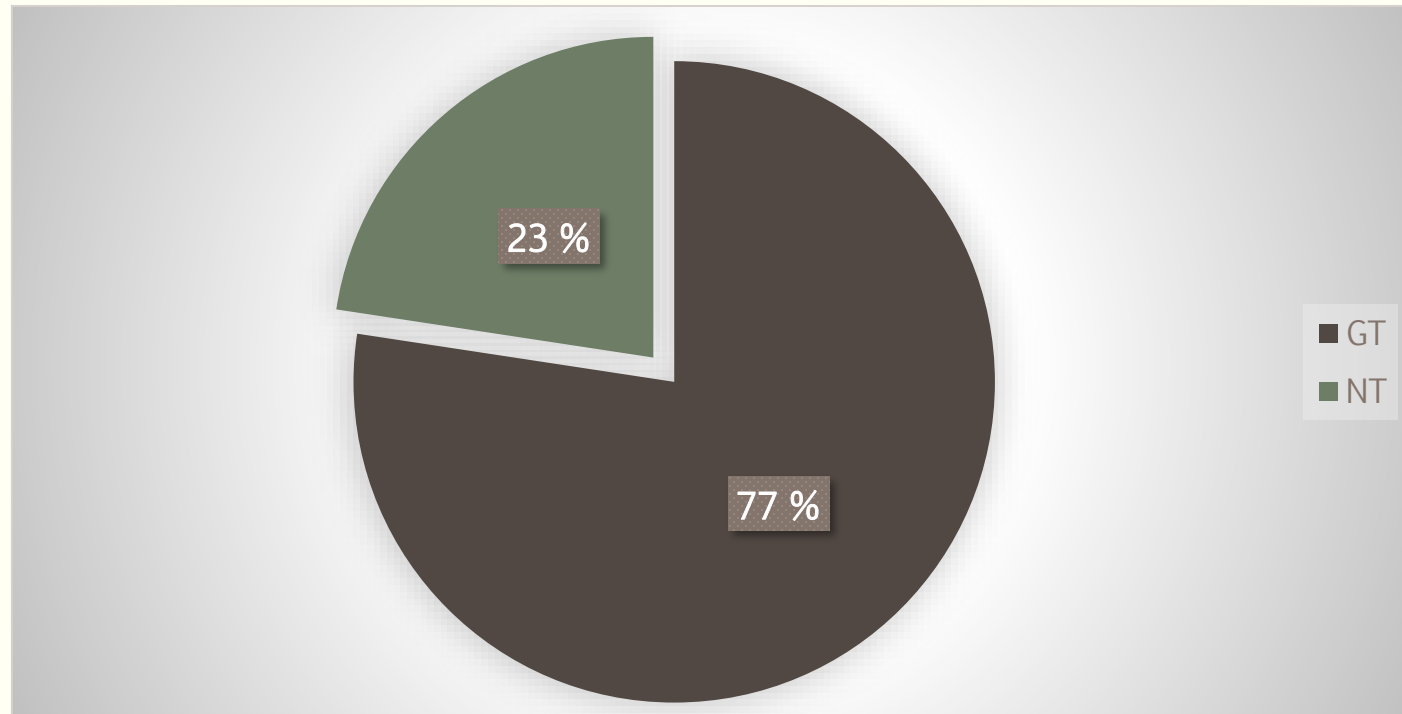

INTRODUKSJON TIL GT

23. mars 2022

Hele skriften er innåndet av Gud... (2. Tim 3:16)

Det Gamle Testamentet (skrevet før Kristus)	Jesus Kristi liv, død og oppstandelse	Det Nye Testamentet (skrevet etter Kristus)
Utgjør ca. 77 % av Bibelen		Utgjør ca. 23 % av Bibelen

GT – 3 eller 4 deler?

Septuaginta tradisjonen

Loven

Historiske bøker

Poesi og visdom

Profetiske bøker

Den hebraiske tradisjonen

Loven

Profetene

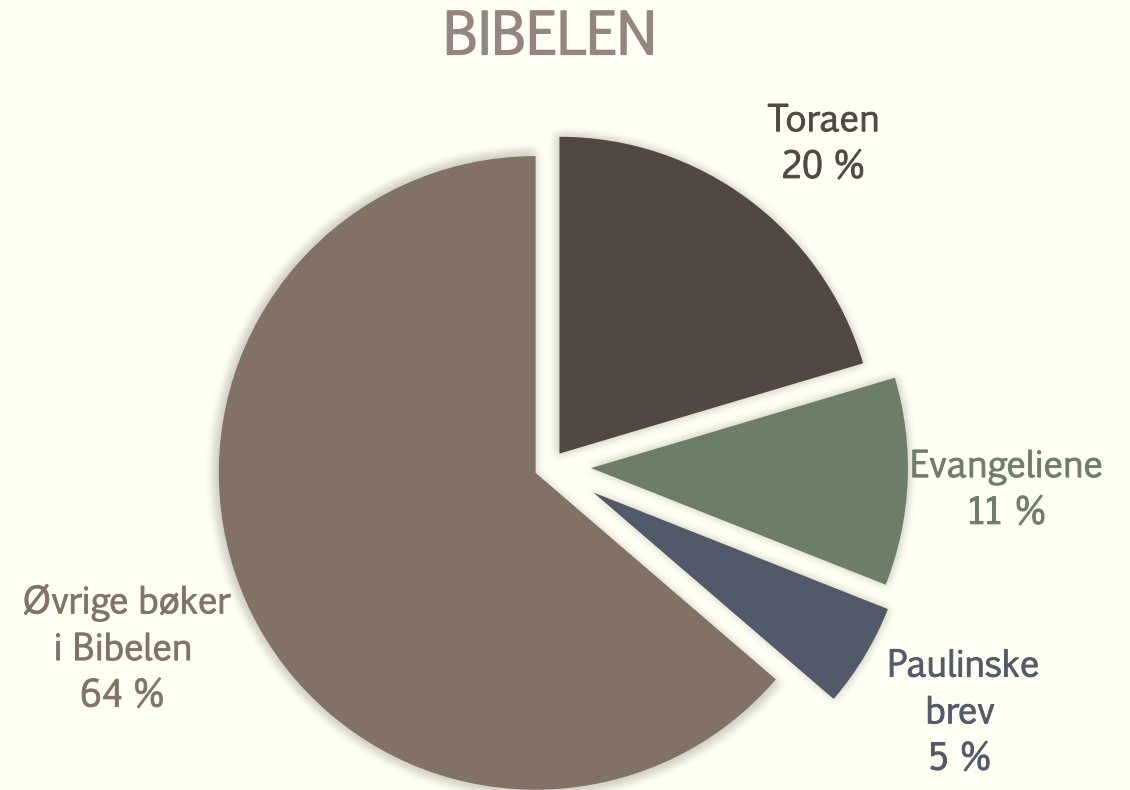
Skriftene

De 24 delene av den Hebraiske (og Arameiske) kanon

Loven (5 deler)	Profetiske bøker (8 bøker)	Skriftene (11 bøker)
1. Mosebok	Josvas bok	Salmene
2. Mosebok	Dommernes bok	Ordspråkene
3. Mosebok	Samuelsboken	Forkynneren
4. Mosebok	Kongeboken	Høysangen
5. Mosebok		Klagesangen
	Jesaja	Jobs bok
	Jeremia	Ruts bok
	Esekiel	Esters bok
	«De tolv»	Daniels bok
		Esra / Nehemja
		Krønikeboken

Toraens andel av GT og Bibelen

Bok	Andel av Bibelen
Toraen (1. – 5. Mosebok)	20,4 %
Evangeliene	10,6 %
Paulinske brev (ekskl. Heb)	5,3 %
Det Nye Testamentet	22,6 %

Toraen – Én bok med flere deler

- A. Loven (Josva 8:34, Esra 10:3, Matt 12:5, Joh 7:19)
- B. Lovens bok (Josva 1:8, Neh 8:3, Gal 3:10)
- C. Moses` lovbok (Josva 8:31, 2. Kong 14:6)
- D. Moseboken (Esra 6:18, Mark 12:26)
- E. Moses` lov (Dan 9:11, Mal 4:4, Luk 2:2, Joh 7:23)
- F. Herrens lov (Esra 7:10, Luk 2:23, 24)
- G. Guds lov (Neh 10:28, 29)
- H. Guds lovbok (Josva 24:26, Neh 8:18)
- I. Herrens lovbok (2. Krøn 17:9, Neh 9:3)

MERK DERE ENTALLSFORMEN SOM KONSEKVENT BRUKES!!!!

Toraens struktur – 3 eller 5 deler?

5-deling

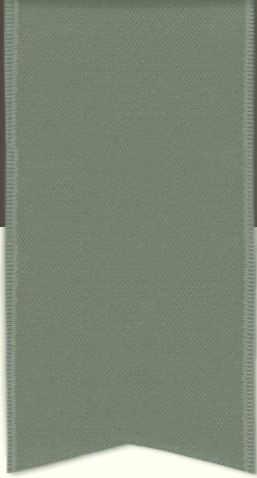
- 1. Mosebok
- 2. Mosebok
- 3. Mosebok
- 4. Mosebok
- 5. Mosebok

3-deling (fra John Sailhamer)

1. *1. Mosebok:
The Faith and Failure of the Patriarchs*
2. 2. Mos 1 – 4. Mos 25:
The Faith and the Failure of the Sons of Israel
3. 4. Mos 26 – 5. Mos 34
The Future Failure of Israel in the Land and the Future
Repentance and Restoration of Israel to the Land

Nøkkelfrase: «... det som skal hende i de siste dager»
– 1. Mos 49:1, 4. Mos 24:14, 5. Mos 31:29

Etterfølges av død: 1) Jakob og Josef, 2) Israels første generasjon i ørkenen, 3) Moses

1. MOSEBOK

Hvor det hele begynte...

Introduksjon til 1. Mosebok

- Hebraisk tittel: בראשית («Berisit») = I begynnelsen
- Gresk tittel: Genesis = Opprinnelse
 - Også brukt på engelsk
- 1. Mosebok er bibelens nest lengste bok etter Profeten Jeremia
- Hovedsjanger: Historisk fortelling
 - Inneholder også avsnitt som er profetiske og poetiske
- Originalmottakere: Israelfolket på Moabs slette-marker i perioden før de skulle innta det lovede land

Hvem skrev Toraen?

- **Moses**

- Moses` lovbok (Josva 8:31, 2. Kong 14:6)
- Moseboken (Esra 6:18, Mark 12:26)
- Moses` lov (Dan 9:11, Mal 4:4, Luk 2:2, Joh 7:23)

- **Gud**

- Herrens lov (Esra 7:10, Luk 2:23, 24)
- Guds lov (Neh 10:28, 29)
- Guds lovbok (Josva 24:26, Neh 8:18)
- Herrens lovbok (2. Krøn 17:9, Neh 9:3)

- 2. Peters brev 1:21: «For aldri er noe profetord brakt fram ved menneskers vilje, men de hellige Guds menn talte drevet av Den Hellige Ånd.»

Hvem skrev 1. Mosebok?

- 1. Mosebok omhandler utelukkende hendelser som forekom FØR Moses ble født.
 - Han var med andre ord ikke øyenvitne / tidsvitne til hendelsene han beskriver
- Forslag til hvordan Moses likevel kan ha skrevet 1. Mosebok:
 1. Tilbakeskuende profeti – Gud gav Moses profetiske ord som pekte bakover i tid, og ikke fremover.
 2. Han kan ha anvendt muntlige overleveringer og skriftlige kilder, og under Den Hellige Ånds ledelse ha skrevet historien feilfritt basert på troverdige kilder han hadde tilgjengelig.
 3. En kombinasjon av 1. og 2.
- Johannes 7:22: «**Moses har gitt dere omskjærelsen** – ikke så at den er fra Moses, men fra fedrene – og dere omskjærer et menneske på sabbaten.»
- Apgj. 15:1: «Det kom da noen ned fra Judea og lærte brødrene slik: Hvis dere ikke blir omskåret etter **den skikk vi har fra Moses**, kan dere ikke bli frelst.»

Hvilken historisk periode dekker 1. Mosebok?

Toraen er historien om én Gud, ett folk og fem menn:

1. Adam (1. Mosebok 1-5)
 2. Noah (1. Mosebok 6 – 11:26)
 3. Abraham (1. Mos 11:27 – 25:18)
 4. Jakob / Israel (1. Mos 25:19 – 1. Mos 50)
 5. Moses (2. – 5. Mosebok)
- 1. Mosebok dekker den historiske tidslinjen fra skapelsen til 1806 før Kristus (ved Josefs død)
 - 1. Mosebok er følgelig den Bibelske boken som med god margin dekker det lengste historiske intervallet

Sentrale temaer i 1. Mosebok

1. Gud
 - Skaper
 - Den allmektige og suverene
2. Pakt
 - Noapakten
 - Abrahamspakten
3. Synd og forbannelse
 - Opprinnelse og konsekvenser
4. Frelse og velsignelse
 - Fra fiender
 - Fra syndens konsekvenser
5. Utvelgelse
 - Av menn og familier
6. Lover
 - For menneskeheten
 - For Abrahams ætt
7. Landet
 - Skapelse og ødeleggelse
 - Kanaans land (og ætt)
9. Mennesket
 - Skapt i Guds bilde
 - I opprør mot Gud
 - Brukt av Gud
 - Tro, tvil og vantro

Strukturen i 1. Mosebok

I. Urhistorien (1. Mos 1 – 11:26)	II. Patriarkhistorien (1. Mos 11:27 – 50)
i. Fra skapelsen til syndefallet (1-3)	i. Abraham (11:27-25:18)
ii. Fra fallet til syndfloden (4-9)	ii. Isak (21-35:29)
iii. Fra syndfloden til Babel (10-11:26)	iii. Jakob (25:26-50:13)
	iv. Josef (30:22-50:26)

- Tabellen over er hentet fra Norsk Studiebibel
 - Presenterer hovedlinjene på en god måte, men klarer ikke skille mellom overgangene mellom patriarkene på en tilfredsstillende måte

Strukturen i 1. Mosebok – Toledoth tesen

- Det er konsensus blant evangeliske GT teologer om at strukturen i 1. Mosebok henger sammen med Moses sin anvendelse av begrepet «toledoth» - תולדות
- Ordet henviser til «generasjonene» som etterfølger en person eller en hendelse.
- Begrepet brukes for å introdusere en ny del av 1. Mosebok
- I den norske Bibelen oversettes ordet «historien», «etterkommere» og «boken»

Strukturen i 1. Mosebok – Toledoth tesen

I. Urhistorien (1. Mos 1 – 11:26)	II. Patriarkhistorien (1. Mos 11:27 – 50)
Introduksjon – Skapelsen (1:1-2:3)	
i. Historien om himmelen og jordens ætt (2:4-4:26)	i. Historien om Tarahs ætt (11:27-25:11)
ii. Historien om Adams ætt (5-6:8)	ii. Historien om Ismaels ætt (25:12-18)
iii. Historien om Noah (6:9 -9:27)	iii. Historien om Isaks ætt (25:19-35:29)
iv. Historien om Noahs sønner (10:1-11:9)	iv. Historien om Esaus ætt (36:1-37:1)
v. Historien om Sems ætt (11:10-26)	v. Historien om Jakobs ætt (37:2-50)

Paralleller mellom begynnelsen og slutten av 1. Mosebok

Historien om himmelen og jordens ætt (1-4)	Historien om Jakobs ætt (37:2-50)
«I begynnelsen...» – 1. Mos 1:1	«...i de siste dager.» – 1. Mos 49:1
«Gud velsignet dem...» - 1. Mos 1:28	«...hver av dem velsignet han [Jakob]...» - 1. Mos 49:28
«...legg den [jorden] under dere og råd...» – 1. Mos 1:28	«Kongespir [og herskerstav]... skal ikke vike fra Juda.» – 1. Mos 49:10
Adams synd – 1. Mos 3:1-6	Israels sønners synd – 1. Mos 37:12-35
Adams bortvisning fra hagen – 1. Mos 3: 23-24	Israels sønner forlater det lovede land – 1. Mos 46:1-7
Slangens list – 1. Mos 3:1-6	Løvens makt – 1. Mos 49:9-12
En fra kvinnens ætt skal knuse slanges hode – 1. Mos 3:15	Kongen fra Juda skal regjere over sine fiender – 1. Mos 49:8
Kain drepte sin bror – 1. Mos 4:8	Josef tilgir sine brødre – 1. Mos 50:21

Paktsbegrepet

- Pakt = «בְּרִית - berit» på Hebraisk.
- Ordet er avledet av verbet «כרת - karat» som betyr å kutte av, eller «komme til enighet».
- Når avtaler/pakter ble inngått i Midt-Østen på patriarkenes tid, var det vanlig å kutte et dyr i to også gå mellom de to delene til det døde dyret. Dersom en brøt pakten skulle en møte samme skjebne som dyret.
- Ordet pakt henviser dermed til ansvaret parten(-e) har til å oppfylle sin del av avtalen.
- 1. Mos 15 vitner om en slik hendelse mellom Gud og Abraham.

Paktsbegrepet

- Paktsbegrepet er i bruk på strategiske plasser i det Gamle Testamentet.
- Hver gang ordet «pakt» blir brukt (og det ikke beskriver en avtale mellom to mennesker) henviser det til en av de 6 paktene som er beskrevet i GT.
- På samme måte blir paktsbegrepet brukt på strategiske plasser i det Nye Testamentet, for å referere til Guds løfter (pakter) i GT.
 - Eks: Lukas 1:73, Lukas 22:20, Heb 6:13-20, Heb 8:6-13, Apgj. 2:29-36, etc.

Proteevangeliet

- **Skriftsted:** 1. Mos 3:15
- Ordet «Pakt» er ikke brukt her, og løftet klassifiseres følgelig ikke som en «vanlig» pakt.
- «Proteevangeliet» er like fullt Guds klare løfte om at Han vil løse problemet med slangen (djevelen), synd og død.

Noapakten

- **Skriftsted:** 1. Mos 6:18, 8:20-22 og 9:1-17.
- **Partene:** Gud, Noa, Noas etterkommere, skaperverket for øvrig.
- **Varighet:** Evig.
- **Type pakt:** Ensidig løftepakt. Ikke reverserbar.
- **Paktstegn:** Regnbue

Noapakten

- **Innhold:**
 - I. Noa og familien vil bli bevart fra dommen.
 - II. Gud vil aldri mer dømme verden ved en global flom.
- **Oppfyllelse:** Gjennom Guds generelle nåde mot alle mennesker, og gjennom hans opprettholdelse av skaperverket; herunder forutsigbarhet i sesonger osv.

Noapakten – Praktiske forhold

- Mandatet fra skaperordningen blir videreført (1. Mos 9:1-2):
 - Vær fruktbare, bli mange og fyll jorden.
 - Råd over dyrene
- Trygghet for at det aldri skal bli en ny global oversvømmelse.
- Instruksjoner vedrørende mat: Ikke spise kjøtt med «blodet i»
 - Kan referere til levende dyr, men kan også referere til mat laget på blod...
- Instruksjoner vedrørende lover og myndigheter: Gud gir myndighetene autoritet til å avgi dødsstraff til mordere.

Abrahamspakten

- **Skriftsted:** 1. Mos 12:1-3, 13:14-17, 15:1-21, 17:2-14, 22:14-19.
- **Partene:** Gud og Abraham.
- **Varighet:** Evig.
- **Type pakt:** Ensidig løftepakt, men har midlertidige betingede element. Ikke reverserbar.
- **Paktstegn:** Omskjærelse.

Abrahamspakten

- **Innhold:**

- I. Løfte om **utallige etterkommere**
- II. Løfte om **landet**
- III. Løfte om **nasjonen (Israel)**
- IV. Løfte om **universal velsignelse**

- **Oppfyllelse:**

- Løftet om etterkommere (og den ene etterkommeren Kristus (jmf. Luk 1:68-75)) er oppfylt.
- Løftet om universal velsignelse er oppfylt i Kristus (selv om dette løftet også inneholder et nasjonalt aspekt som ennå ikke er oppfylt) - Vi er Kristne pga. Guds oppfyllelse av dette løftet.
- Løftet om landet og nasjonens rolle vil ikke bli oppfylt før i tusenårsriket.

- Inneholder både et *personlig*, et *nasjonalt* og et *universalt* aspekt.

- Tradisjonelt sett har enten det nasjonale eller universale aspektet blitt overfokuset på.

Abrahamspakten – Praktiske forhold

- Vi kan stole på at Gud vil gjenopprette nasjonen Israel, og gi dem det lovede landet.
 - Menighetens rolle er med andre ord IKKE å bistå Gud med å gi Jødene landet, men å spre den universale velsignelsen som er lovet i Abrahamspakten og gjennom Abrahams ætt (dvs. forkynnelsen av Jesus, som Abrahams etterkommer).
- Guds bevarelse av jødefolket (mot alle odds) vitner om Guds trofasthet til sine løfter, og det burde oppmuntre oss til å stole på Guds øvrige løfter.
- Guds intensjon med Abraham og hans ætt var å velsigne alle. Nasjonenes frelse er med andre ord ikke et nytt konsept i NT.

Utvalgte tolkningsspørsmål

1. Hvordan forstå skapelsesberetningen? Myte eller fakta?
 - i. Tidfesting av hendelsene?
 - ii. Betyr dager 24 timers perioder?
 - iii. Lærer 1. Mos 1 om en Treenig Gud?
 - iv. Hva vil det si å være skapt i Guds bilde?
 - v. Hvem er kvinnens og slangens ætling / etterkommer?
2. Hvem er Guds sønner i 1. Mos 6:2?
3. Hvordan forstå syndfloden?
4. Hvordan forstå Kanaans forbannelse?
5. Hvem er Abrahams ætt?
 - i. Singulær eller flertallsforståelse?
 - ii. Fysiske eller åndelige barn?

SPØRSMÅL OG KOMMENTARER
